

Ковальчук О.Ю.,
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
к.ю.н., доц., доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка
м. Житомир

ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКУ ЩOДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ, НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ, ЯК ОБСТАВИНА, ЩO ВИКЛЮЧАЄ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Чинним законодавством України передбачено перелік обставин, за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності. Отож відповідно до частини першої статті 43-1 Кримінального кодексу України (далі КК України) не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність), вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, за умови: відсутності ознак катування чи застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.[1]

В частині другій цієї ж статті зазначено, що кожна особа має право на захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України незалежно від можливості уникнення зіткнення, заподіяння шкоди або звернення за допомогою до інших осіб чи органів державної влади, Збройних Сил України.[3]

Під час захисту Вітчизни заборонено катувати представників країни-агресора, тобто умисно заподіювати сильний фізичний біль або фізичні чи моральні страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити їх вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від них відомості чи визнання, або з метою покарати представників країни-агресора за скоєні ним або іншою особою чи у скоєні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб.[5]

Також в частині третій статті 43-1 КК України визначено те, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї, бойових припасів або ж вибухових речовин проти тих осіб, які здійснюють збройну агресію проти України та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

А от щодо частини четвертої вище зазначеної статті, то в ній вказано, що не вважається виконанням обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України діяння (дія або бездіяльність), спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, яке явно не відповідає небезпечності агресії або обстановці відсічі та стримування, не було необхідним для досягнення значної суспільно корисної мети у конкретній ситуації та створило загрозу для життя інших людей або загрозу

екологічної катастрофи чи настання інших надзвичайних подій більшого масштабу.[3] Якщо ж взяти до уваги п. 22 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» КК України то відповідно до цього пункту, цивільні особи не несуть кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована відповідно до вимог Закону України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України".[2]

Варто звернути увагу і на те, що Законом від 15 березня 2022 р. №2124-IX, крім доповнення КК статтею 43-1, внесено зміни до Закону «Про оборону України», а саме в статтю 1 доповнено визначенням «бойового імунітету».

Отож під цим визначенням розуміється звільнення певного кола осіб від відповідальності зокрема і кримінальної за втрати особового складу, військової техніки чи іншого військового майна, за застосування збройної чи будь-якої іншої сили під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї, настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Аналізуючи всі вище зазначені правові норми можна зробити висновок, що всі ці норми регулюють одні й ті самі правові відносини, однак Закон від 15 березня 2022 р. №2124-IX прийнятий та став чинним пізніше, а також більш ширше та детальніше, то фактично ним скасовано положення Закону «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 3 березня 2022 р. №2114-IX, які з 21 березня 2022 р. не підлягають застосуванню. [4]

Підводячи підсумки вище сказаного, можна зазначити, що особа не несе жодної відповідальності за застосування зброї бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна, оскільки не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність), вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, навіть в тому випадку, якщо це заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам.

Список використаних джерел

1. ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану». Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>
2. ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#n2>

3. Кримінальний кодекс України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru>

4. Обов'язок захищати Вітчизну і нові статті Кримінального кодексу, Микола Хавронюк. Сайт реанімаційний пакет реформ. URL:<https://rpr.org.ua/news/obov-iazok-zakhyshchaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnoho-kodeksu/>

5. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.- практ. комент. / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан, С.С. Чернявський та ін. Київ: Норма права, 2022. 278с.